

Melnychuk Nataliia

PhD, Associate Professor

DECENTRALIZATION AS A METHOD OF REALIZATION BUDGET POLICY FOR ORGANS OF LOCAL GOVERNMENT

Мельничук Н. Ю.

к.е.н., доцент

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

The features of realization decentralization in modern terms are considered; some problems are proved and the directions of rising efficiency fiscal policy for organs of local government are presented.

Key words: budget policy, decentralization, organs of local government.

В статті розглянуто особливості здійснення децентралізації в сучасних умовах, обґрунтовано проблеми та запропоновано напрями підвищення ефективності бюджетної політики органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: бюджет, децентралізація, органи місцевого самоврядування, бюджетна політика, доходи та видатки бюджету

На сучасному етапі розвитку роль бюджетної політики органів місцевого самоврядування є надзвичайно великою. Особливо за умови що подальша її реалізація здійснюватиметься шляхом бюджетної децентралізації.

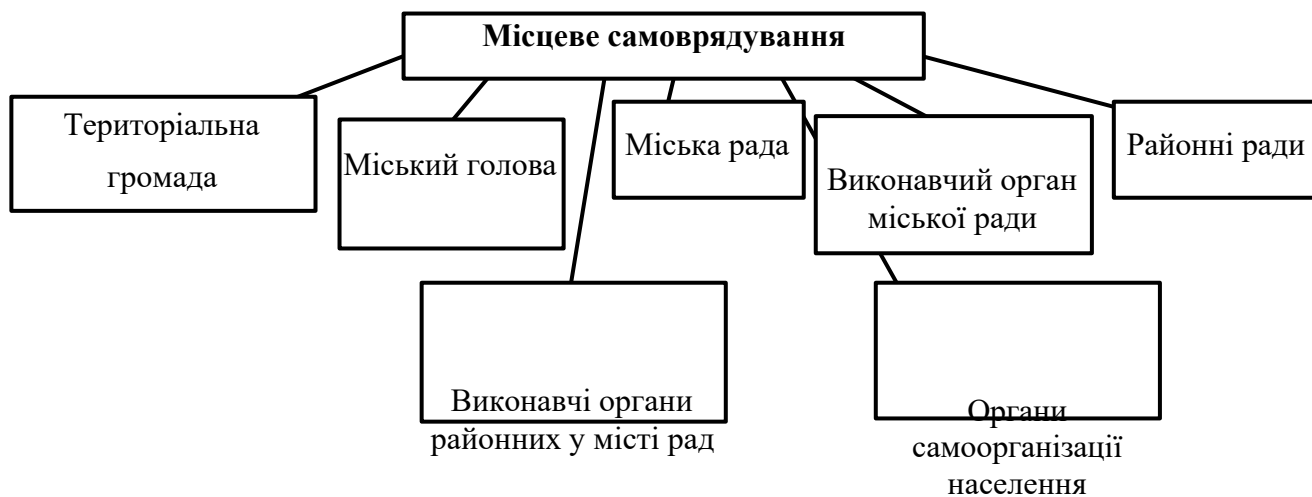
Проблематика бюджетної політики органів місцевого самоврядування займає важливе місце у дослідженнях українських науковців: Т.Бондарук, В.Зайчикова, О.Василика, О.Кириленко, В.Кравченка, І.Луніної, В.Мельника, Г.П'ятаченка, Л.Шаблістої та ін. Разом з тим в економічній літературі недостатньо досліджено можливості реалізації бюджетної політики органів місцевого самоврядування відповідно до нових умов розвитку вітчизняної бюджетної системи.

Згідно з положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцевий бюджет – це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [4]. Можливість формувати фінансові ресурси в місцевих бюджетах дає змогу органам місцевого самоврядування мати фінансову базу для реалізації повноважень, визначених Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами. Тому саме децентралізація демократичного уряду справляє позитивний вплив на якість управління, особливо у момент переорієнтації його ролі з командної на таку, що забезпечує контроль за наданням громадських і державних послуг всіма рівнями державного управління. Завдяки впровадженню децентралізації підвищується ефективність, відповідальність, підзвітність та контроль у сфері державного управління [2, с. 106].

З 1998 р. в Україні розпочато процес бюджетної децентралізації, який має на меті сприяти більшій фінансовій незалежності органів місцевого самоврядування та стимулювати розвиток територіальних громад. 28 грудня 2014 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [3], яким передбачено черговий етап бюджетної децентралізації. Ключовими напрямами реалізації реформи міжбюджетних відносин в Україні є [1]: 1) бюджетна незалежність та фінансова самостійність місцевих бюджетів; 2) закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення дохідної бази місцевих бюджетів; 3) новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання; 4) нова трансфертна політика та посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у

відповідних галузях; 5) створення умов для об'єднання територіальних громад; 6) стимулювання громад до об'єднання та формування спроможних територіальних громад; 7) децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій відповідно до принципу субсидіарності.

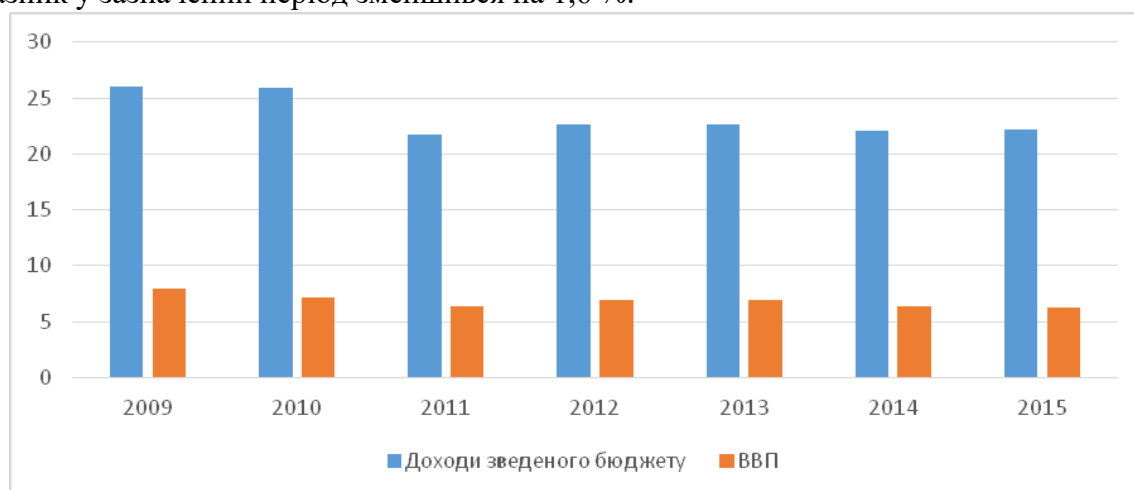
Проте, сьогодні процес становлення та імплементації положень бюджетної децентралізації в Україні проходить достатньо повільно та з певними складнощами. Адміністративний устрій нашої країни поки що залишається ще радянського зразка, а система виконавчої влади і органів місцевого самоврядування створені на основі вертикальної системи прийняття рішень (рис. 1).

Рис. 1. Система органів місцевого самоврядування в Україні

Проаналізуємо рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування в Україні (рис. 2).

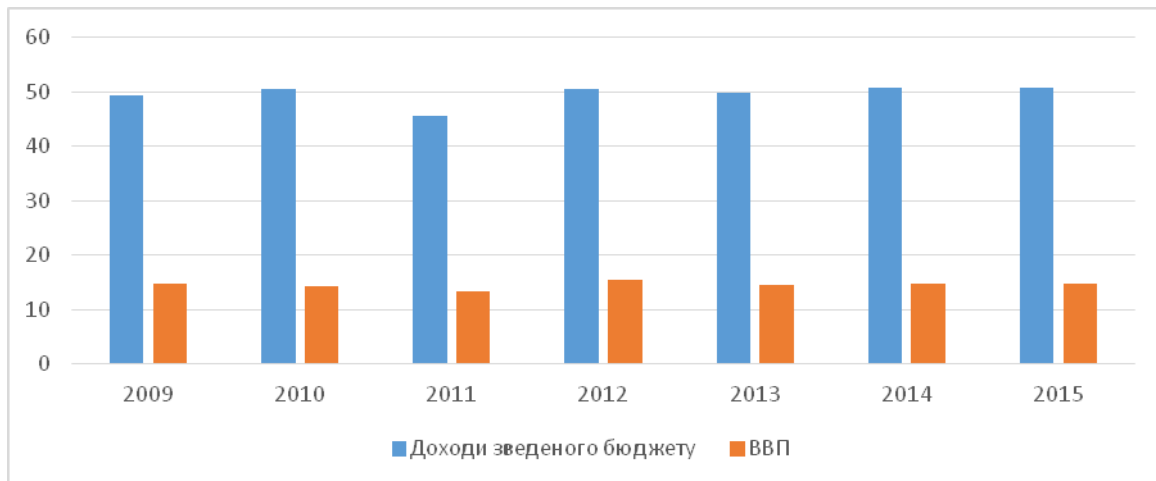
З рис. 2. видно, що частка місцевих бюджетів без урахування трансфертів у доходах зведеного бюджету України в період з 2009 по 2015 рр. зменшилась на 3,8 %. Щодо частки місцевих бюджетів також без урахування трансфертів у перерозподілі ВВП, то даний показник у зазначений період зменшився на 1,6 %.

Рис. 2. Частка доходів місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету та у ВВП без урахування трансфертів, % *

Джерело: розраховано автором за даними Державної казначейської служби України

Що стосується частки доходів місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету та у ВВП з урахуванням трансфертів, то тут простежується протилежна динаміка (рис. 3).

Рис. 3. Частка доходів місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету та у ВВП без урахування трансфертів, % *

Джерело: розраховано автором за даними Державної казначейської служби України

З рис. 3 видно, що частка місцевих бюджетів з урахуванням офіційних трансфертів як у доходах зведеного бюджету України, так і у перерозподілі ВВП, навпаки, збільшилась на 1,6 % та 0,1 % відповідно. Крім того, показники доходів місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів перевищують зазначені показники без урахування трансфертів. Тобто це свідчить про зниження рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Дана ситуація була зумовлена рядом причин, а саме: 1) низьким рівнем адміністрування окремих видів податків, що формують дохідну частину місцевих бюджетів; 2) заборгованістю з виплати заробітної плати на підприємствах та посилення тенденції щодо виплати заробітної плати «в конвертах»; 3) високою часткою збиткових підприємств приватного сектора економіки внаслідок складної економічної ситуації у країні, що призводить до недостатності надходжень по податку на прибуток до бюджету; 4) допущення розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів фінансових порушень та прийняття неефективних управлінських рішень, які призводять до втрат чи ризику втрат; 5) збитковою діяльністю комунальних підприємств внаслідок неповноти отримання доходів і незабезпечення раціональності витрат; 6) ускладненням управління борговими зобов'язаннями територіальних одиниць під впливом негативних зовнішніх і внутрішніх політико-економічних факторів; 7) недостатньою поінформованістю населення адміністративно-територіальних одиниць про використання бюджетних коштів, діяльність комунальних підприємств.

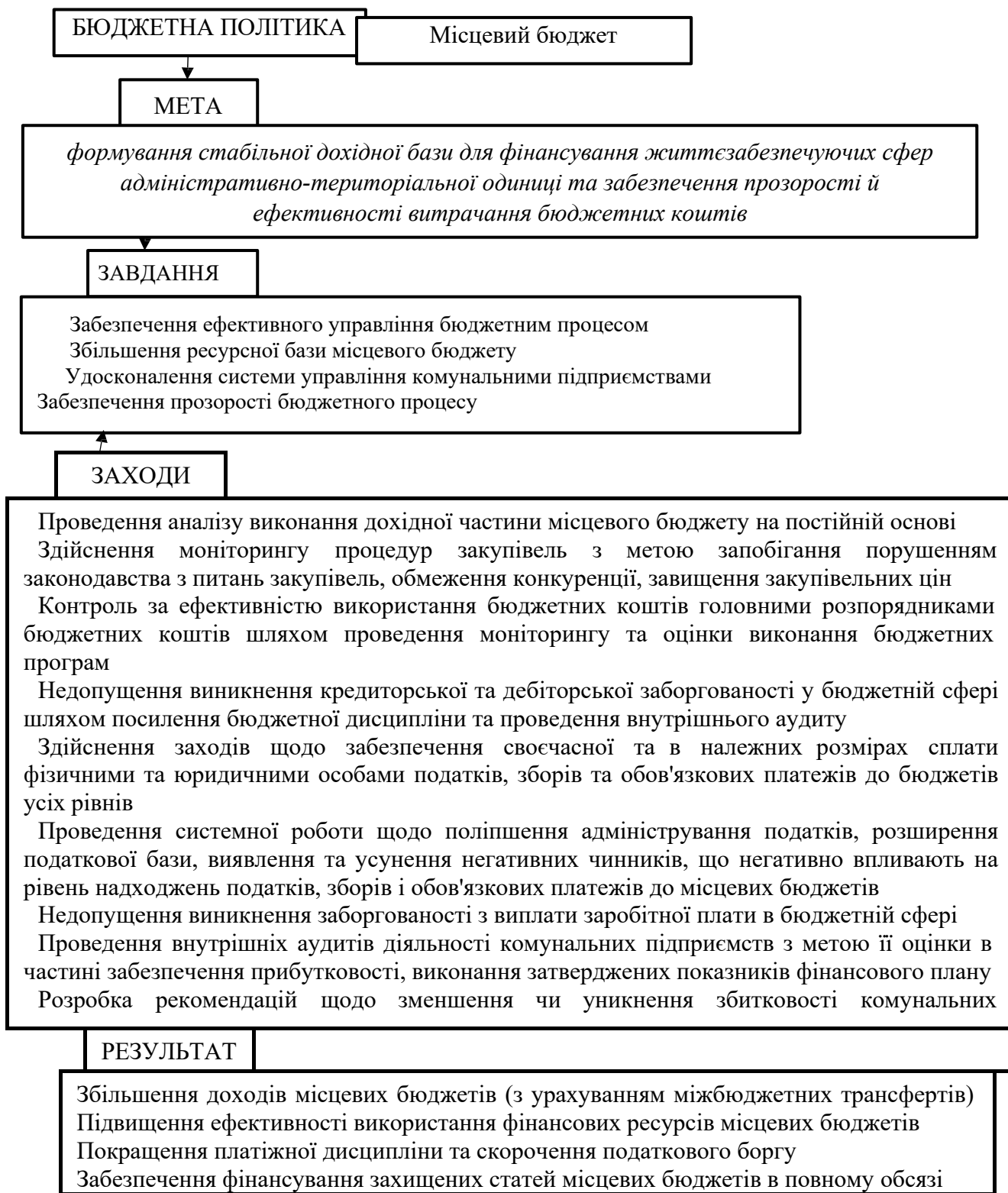
З огляду на зазначене, вважаємо, що підвищення ефективності бюджетної політики органів місцевого самоврядування за умов бюджетної децентралізації необхідно здійснювати з урахуванням напрямів, які відображені на рис. 4.

Вважаємо, що такий підхід сприятиме: 1) активізації інвестиційної діяльності на території адміністративно-територіальної одиниці; 2) зменшенню кількості комунальних підприємств, які неефективно працюють, дублюють функції та не надають соціально значущі послуги; 3) підвищенню ефективності використання бюджетних коштів; 4) забезпеченню прозорості, відкритості та зрозумілості дій у сфері надання адміністративних послуг; 5) встановленню суворого контролю за надходженням інвестиційних пропозицій з метою недопущення корупції; 6) налагодженню діалогу між владою та бізнесом; 7) підвищенню ступеню довіри та задоволенню громадян роботою органів місцевої влади.

Також є корисним забезпечити прозорість та відкритість управління процесами соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць [5; 6; 7; 8].

Отже, децентралізація як спосіб реалізації бюджетної політики органів місцевого самоврядування передбачає не виділення додаткових субвенцій з державного бюджету із збереженням фінансових схем на місцевому рівні, а побудову принципово нової системи

міжбюджетних відносин із більшою фінансовою самостійністю та відповідальністю органів місцевого самоврядування.

Рис. 4. Напрями підвищення ефективності бюджетної політики органів місцевого самоврядування за умов децентралізації *

Джерело: розроблено автором.

Література:

1. Бюджетна та податкова децентралізація 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.decentralization.gov.ua/42-a03d5bb4978a1f77328ceff81c1359be.pptx>
2. Зайчикова В.В. Місцеві фінанси України та європейських країн. / В.В.Зайчикова – К.: НДФІ, 2007. – 299 с.

3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 12, ст.76) зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
4. Про місцеве самоврядування в Україні / Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-вр зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
5. Шевчук Н.Ю. Управління та контроль за бюджетними ресурсами місцевого самоврядування / Н.Ю.Шевчук // Науковий вісник Полтавського університету кооперації України. Сер. «Економічні науки». – Полтава: ПУСКУ, 2007. – № 2. – С. 151–155.
6. Блудова Т.В. Прибуток фірми та обсяг податків, що надходять державі за даної податкової ставки / Т.В.Блудова, С.М.Петько // Вісник університету «Україна». Серія «Економіка, менеджмент, маркетинг» : наук. журн. / засн. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». – К., 2012. – № 15. – С. 74–77.
7. Melnychuk Nataliia. The necessity of state financial regulation in economy: its essence and components / Nataliia Melnychuk // Perspective directions of scientific researches: Collection of scientific articles. – Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2016. – P. 182–186. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11695>
8. Melnychuk Nataliia. Budget management types under the current conditions / Nataliia Melnychuk // Intellectual Archive. – 2016. – Volume 5. – No. 4 (July/August). – Toronto : Shiny Word Corp., Canada. – PP. 63–72. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11079>